

á Breiðafirði

Fuglalíf

Toppskarfur

BREIÐAFJARÐARNEIÐND

Útgefandi: Breiðafjarðarnefnd
Texti: Náttúrustofa Vesturlands
Ljósmyndir: Daniel Bergmann (DB), Jóhann Óli Hilmarsson (JOH) og Robert Arnar Stefánsson (RAS).
Kortagera: Sigurgeir Skúlaon
Kortlíó er gert samkvæmt gögnum frá Landmælingum Íslands.
Uppsetning og hönnun: Náttúrustofa Vesturlands
Úmbrot og prentun: Hljá Guðjónó hf.
Mars 2006

BREIÐAFJÖRÐUR

Breiðafjörður er víðáttumikill og grunnur flói við vesturströnd Íslands. Meðal helstu einkenna hans eru mikill grunnsvævi og meiri sjávarföli en annars staðar við Ísland. Þetta tvennt gerir það að verkum að landslag breytist mjög mikið eftir sjávarstöðu og er áætlað að um fjórðungur allra fjara landsins sé við Breiðafjörð. Annað einkenni er mikill fjöldi eyja, hóma og skerja á innri hluta fjarðarinnar, sem áætlað hefur verið að telji hálf þriðja þúsund.

Breiðafjörður er á meðal þýðingarmestu svæða landsins fyrir fuglalíf og er á lista yfir mikilvægustu fuglasvæði í Evrópu. Er gildi Breiðafjarðar sérstaklega mikið fyrir sjófugla, vaðfugla, gæsir og haförn. Eyjar og strandlengja innri hluta Breiðafjarðar njóta verndar samkvæmt lögum nr. 54/1995 um vernd Breiðafjarðar. Umfjöllunin hér nær einkum til helstu fugla- tegunda sem einkenna eyjar og fjörur verndar- svæðisins en er hvorki tæmandi fyrir fuglalíf á því né inn til landsins umhverfis Breiðafjörð.

Einkenni fuglalífsins

Fuglalíf á Breiðafirði einkennist af tegundum sem eiga allt sitt undir lífríki sjávar og verpa sumar í stórum byggðum. Auk íslensku varpuglanna eiga þúsundir fugla af nokkrum tegundum svokallaðra fargestu, leið um Breiðafjörð á leið sinni til og frá varpstöðvum á Grænlandi og norðurhluta Kanada.

Hvers vegna þetta mikla fuglalíf?

Helsta ástæða þessa auðuga fuglalífs er gnægð fæðu, sem byggir á samspilli landslags, mikilla sjávarfalla og frjósemi sjávar. Um 65% af flatarmáli klettafjara á Íslandi er við Breiðafjörð og 40% allra leira en þessar tvær fjórugerðir eru þær lífaúðugustu og hafa langt- um fjölbreytlegri tegundasamsetningu en aðrar. Fjörurnar og önnur fjölbreytt búsvæði dýra og plantna í sjó hafa í för með sér óvenjulega mikinn þéttleika sjófugla og vaðfugla. Vaðfluglarnir eru sér- lega algengir á vorin þegar þeir hafa aðgang að mikilli fæðu í fjörum Breiðafjarðar á meðan lítið er um fæðu inn til landsins. Sjófluglarnir eru hins vegar allsráðandi yfir sumarið, þar sem þeir hafa bæði að- gang að fæðu úr sjónum og hentugum hreidurstæð- um í eyjunum.

Við mynni Hvammsfjarðar

Æðarfugl

Lundi

Íslenski sprettifuglur

HELSTU FUGLATEGUNDIR

Algengustu fuglategundirnar á verndarsvæði Breiðafjarðar að sumarlagi eru lundi, æðarfugl og rita en að vetrarlagi er æðarfugl ríkjandi tegund, auk þess sem máfar og skarfar eru áberandi. Á Íslandi er haförn hvergi algengari en við Breiðafjörð en þrátt fyrir að þar megi sjá hann allt árið er hann ekki sérlega tíð sjón. Hér verður fjallað um nokkrar af einkennandi fuglategundum Breiðafjarðar.

Varpuglar

Reglulega verpa 35 fuglategundir í Breiðafjarðar- eyjum eða tæplega helmingur íslenskra varpugla. Við fjörðinn allan verpa að staðaldri 57 tegundir. Eftirfarandi tegundir eru mest áberandi á eyjum og í fjörum:

Æðarfugl er staðfugl sem heldur sig með ströndum árið um kring. Talið er að hátt í ein milljón æðarfugla hafi vetursetu við landið og er æðarstofninn því stærri en allir aðrir andarstofnar landsins samanlagðir og jafnframt meðal stærstu fuglastofna landsins. Æðurin verpur við fjölbreytilegar aðstæður í hölmum, eyjum og við strendur. Fæðan eru ýmsir hryggleys-

Ingjar, svo sem kræklingur, doppur, kuðungar, krabbadýr og krossfiskar. Á Íslandi hefur æðarfugl notið fullrar fríðhelgi síðan 1847 en víða erlendis er hann veiddur til matar. Um aldir hefur samneyti æðarfugls og manna verið náið á Íslandi.

Lundi er nær algjör farfugl og algengasti fuglinn á Breiðafirði að sumarlagi, þótt hann sjáist sjaldan nærri mannbústöðum. Hann verpur í þéttum, grasi vöxnum byggðum í eyjum en heldur sig á rúmsjó yfir veturinn. Lundinn étur langmest fisk, sérstaklega sand sill og loðnu, en einnig nokkuð af ýms konar hryggleysingjum. Hann kafar vel en er slakur flugfugl. Það notfæra sér kjófi, kria og rita með því að eita lundann og stela bráð hans á flugi.

Teista er af ætt svartfugla líkt og lundinn en er staðfugl. Hún er algeng við Breiðafjörð og má víða sjá hana með ströndum. Teistur verpa í glufum eða hol- um nærri sjó, oft í stórgrytisurðum, en þær nýta sér einnig mannvirki til varps. Teistur éta helst fisk, svo sem sprettífisk og sand sill, en einnig hryggleysingja eins og rækju, burstaorma og skeldýr. Fullorðnar teistur eru að mestu staðfuglar en ungar teistur dreif- ast nokkuð frá landinu að vetrarlagi.

Toppskarfur

Ungur dilaskarfur

Haförn

Hvítmáfur

Svartbakur

Toppskarfur er staðfugl, sem heldur til með strönd- um fram. Langstærsti hluti íslenska stofnsins verpur í byggðum á lágum klettum í eyjum eða skerjum á Breiðafirði. Úr fjarlægð líkist toppskarfurinn dilaskarfi í útliti en er þó minni, með fingerðara nef og hnött- óttara höfuð. Toppinn má sjá á fullorðnum fuglum frá janúar fram á vor. Sand sill eru mikilvægasta fæða toppskarfis á varptíma en marhnútur og þorskfiskar að hausti og vetri.

Dilaskarfur er staðfugl og sjófugl eins og topp- skarfurinn en finnst stöku sinnum á ferskvatni. Dilaskarfurinn verpur í byggðum, aðallega á flötum, gróðursnaudum skerjum á Breiðafirði og Faxaflóa. Ungfuglar dreifast allt í kringum landið að vetrarlagi en fullorðnu fuglarnir haldast sig að mestu í grennd við varpstöðvarnar. Séd frá hlið hefur dilaskarfur ilengra og meira kassalaga höfuð en toppskarfur. Fullorðnir fuglar hafa hvíta kverk og ljósan dil á leri, sem þeir draga nafn sitt af. Dilaskarfur veida fiska á grunnsvævi og er marhnútur langmikilvægastur þeirra. Aðrar helstu fæðutegundir eru sprettífiskur, þorskfiskur og koli.

Haförn er jafnan nefndur konungur íslenskra fugla. Hann er staðfugl sem verpur á vestanverðu landinu. Breiðafjörður hefur löngveru verið honum mikil- vægasta svæðið og þar heldur sig um 2/3 af stofn-

inum. Stofninn er í hægu vexti eftir að hafa nánast dáið út um 1960. Örninn er mjög viðkvæmur í varpi og er af þeim sökum óheimilt að fara nær arnar- heildri en 500 metra nema um sé að ræða land- eiginnda við hefðbundna nýtingu lands. Aðalræða amarnis að sumarlagi er fjöll, æðarfugl og ýmsir fiskar. Örninn er allfríðaður.

Hvítmáfur er að mestu leyti staðfugl. Hann verpur helst í bröttum, stóllöttum hliðum fjalla í grennd við sjó á vestanverðu landinu en stærsta einstaka varpið er í Mýrarhyrnu við Grundarfjörð. Fæðuval hvítmáfs er fjölbreytt en á meðal helstu fæðugerða eru kræk- ingur, krabbar og önnur fjörudýr, sand sill og úrgang- ur frá fiskibátum. Þá étur hann einnig unga og egg annarra tegunda.

Svartbakur er staðfugl og stærstur máfa. Að vetrar- lagði haldast svartbakur sig einkum við sjávarstöðuna en á sumrin dreifast þeir einnig lítill háttar inn til lands- ins. Þeir verpa við fjölbreytilegar aðstæður, ýmist sem stök þór eða í byggðum. Svartbakurinn er tæk- i færissinni í fæðuvali og alaeta. Helsta fæða eru ýmsir fiskar, svo sem sand sill, sprettífiskur og loðna, en að sumarlagi étur hann einnig unga og egg ýmissa teg- unda. Að auki étur hann fiskúrgang og annan úrgang frá mannum, svo og skeldýr og ýmis hræ.